

Zarządzanie portfelem rodzinnym i osobistym - pułapki i zagrożenia

Moduł I

Edukacja Finansowa

Projekt realizowany
z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

KLASYFIKACJA GOSPODARSTW DOMOWYCH

- Gospodarstwa jednoosobowe - potrzeby są jednostkowe, relacje są proste.
- Gospodarstwo wieloosobowe - potrzeby są zarówno jednostkowe jak i wspólne. Mogą one dotyczyć jednego, kilku lub wszystkich członków gospodarstwa, potrzeby będą się różnić zależnie od ilości osób oraz ich wieku i innych czynników.
- Gospodarstwa miejskie - mogą wyraźnie różnić się w sferach kosztowych zwłaszcza w zakresie kosztów komunikacji i sposobach pozyskiwania środków do życia.
- Gospodarstwa wiejskie - jeśli nie są związane z rolnictwem - niewiele różnią się w sferze kosztowej i przychodowej od miejskich.

KLASYFIKACJA GOSPODARSTW DOMOWYCH

- Wiek gospodarstwa: nowozałożone (najczęściej należy do młodego małżeństwa), średnioletnie (o stałych, przewidywalnych dochodach, często z obecną nadwyżką finansową), zasiedziałe (najczęściej istniejące 20+ lat lub gospodarstwa osób starszych - cechują je stabilne potrzeby i zachowania konsumpcyjne).
- Wiek głowy rodziny, wykształcenie (podstawowe, średnie, wyższe, inne), typy społeczno-gospodarcze (pracownicze, rolnicze, pracowników samozatrudnionych, emerytów/rencistów, inne)

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE GOSPODARSTWA DOMOWEGO

- Praca najemna
- Prowadzenie własnej działalności gospodarczej
- Niezarobkowe źródła dochodu
- Nabywanie dóbr konsumpcyjnych oraz narzędzi pracy
- Wytwarzanie dóbr konsumpcyjnych
- Zaspokajanie potrzeb
- Czynności pokonsumpcyjne

MIEJSCE I ROLA GOSPODARSTWA DOMOWEGO W GOSPODARCE NARODOWEJ

- Otoczenie geograficzne
- Otoczenie gospodarcze
- Otoczenie społeczne

ANALIZA EKONOMICZNO-FINANSOWA GOSPODARSTWA DOMOWEGO

- Analiza ekonomiczna
- Analiza finansowa koncentruje się na pieniężnej wycenie majątku oraz wyników działalności gospodarczej, m.in. wielkości majątku (sposobie jego rozlokowania), wynikach działalności gospodarczej/pracowniczej, wielkości dochodów i wydatków, stopie zysku z oszczędności oraz stopie zadłużenia.

POJĘCIE I ANALIZA BUDŻETU

Analiza budżetu - analiza wydatkowa w kontekście budżetu domowego - określenie czy dany towar/usługa zaspokaja określone potrzeby. Jakie to są potrzeby? Czy zaspokaja je w sposób najbardziej efektywny - przykład: rozrywka, odżywianie.

Analiza przychodowa w kontekście budżetu domowego - określenie czy praca jest wydajna pod kątem czasowym, pojęcie kosztu alternatywnego.

INNE PODSTAWOWE POJĘCIA EKONOMICZNE

POPYT

- Popyt - funkcyjna zależność między ceną produktu i jego ilością, którą skłonni są zakupić nabywcy. W najprostszym ujęciu popyt zależy od chęci nabycia danego dobra i możliwości jego nabycia.

Prawo popytu oznacza, że zależność między ceną dobra oraz wielkością popytu na to dobro jest odwrotna. To znaczy, że przy ceteris paribus, wraz ze wzrostem ceny danego dobra, zmaleje zapotrzebowanie na dobro, a wraz ze spadkiem ceny dobra zapotrzebowanie na nie rośnie.

- Determinanty popytu:
- wielkość dochodów nabywców,
- ceny substytutów i dóbr komplementarnych
- przewidywania co do kształtowania się cen w przyszłości,
- preferencje konsumentów,
- czynniki społeczne,
- czynniki demograficzne,
- czynniki geograficzne,
- sytuacja gospodarcza i polityczna.

Podaż

- Ilość danego dobra, oferowana na rynku przez producentów. Podstawowym czynnikiem wpływającym na wysokość podaży jest cena, co jest prezentowane w formie graficznej za pomocą krzywej podaży. Na podaż dobra poza ceną wpływają również inne czynniki, są to m.in.:
- ceny czynników produkcji, czyli płace, opłaty za energię, czynsz, ceny urządzeń i surowców, procenty od zaciągniętych kredytów – czyli poziom kosztów produkcji;
- technologia, w szczególności technologia wytwarzania dobra;
- liczba producentów na danym rynku;
- oczekiwania dotyczące zmian cen na rynku;
- wartość eksportu oraz importu;
- czynniki przypadkowe, np. zmienność pogody;
- interwencyjna polityka państwa, dotacje, subwencje, warunki prawne, podatki.

INFLACJA I DEFLACJA

- Proces wzrostu przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Skutkiem tego procesu jest spadek siły nabywczej pieniądza krajowego.
- Przyczyny:
- niespodziewany i gwałtowny wzrost kosztów produkcyjnych (np. surowców energetycznych), który prowadzi do ograniczenia zagregowanej podaży
- wzrost zagregowanego popytu w gospodarce
- niezrównoważony budżet państwa (wydatki z budżetu przewyższają wpływy)
- przeinwestowanie gospodarki (nadmierne rozwinięcie procesu inwestycyjnego finansowanego przez państwo)
- wadliwa struktura gospodarki
- import inflacji (wraz ze wzrostem cen artykułów importowanych przez dany kraj następuje wzrost kosztów produkcji, a co za tym idzie wzrost cen)
- Negatywne skutki inflacji to:
- redystrybucja siły nabywczej na korzyść emitującego pieniądź (zwykle rządu bądź podległej mu organizacji) kosztem reszty użytkowników (dlatego inflacja bywa nazywana „ukrytym podatkiem”)
- realny spadek wartości zobowiązań i wierzytelności, które nie podlegają waloryzacji. W szczególności skutkiem inflacji jest względne zmniejszenie się dochodów osób, których nominalne dochody są stałe - te niekorzystne konsekwencje inflacji można zmniejszyć, dokonując odpowiednio często waloryzacji zobowiązań.
- tak zwane koszty zdartych (lub zdzieranych) żelówek, wynikające z tego, że przy wysokiej inflacji ludzie dążą do utrzymywania mniejszych zasobów gotówki, co związane jest z koniecznością dojazdu do banku lub bankomatu
- tak zwane koszty zmiany karty dań, powodowane tym, że przy wysokiej inflacji firmy częściej muszą dostosowywać swoje ceny, co wiąże się z dodatkowymi kosztami (restauracje muszą częściej wymieniać karty dań).
- Inne skutki inflacji to:
- Ponieważ siła nabywcza pieniądza maleje, konsumenci chcą się go pozbyć, zakupując dobra, których wartość nie maleje. Tym samym napędzają te sektory gospodarki, które produkują dobra trwałe.
- Powyższy skutek wywołuje wzrost (niekoniecznie równomierny) cen innych towarów. Jeżeli wzrasta cena benzyny (także wskutek nakładania podatków, w tym akcyzy), rosą koszty transportu i ceny wszystkich towarów, które są transportowane. Tym samym wzrost ceny benzyny może spowodować wzrost cen chleba.

Deflacja

Długotrwały spadek przeciętnego poziomu cen w gospodarce przekładający się na wzrost siły nabywczej pieniądza. W warunkach deflacji za tę samą ilość pieniędzy po pewnym czasie można kupić więcej towarów i usług.

Przyczyny:

brak proporcjonalnej do wzrostu gospodarczego emisji pieniądza;
głęboką recesję prowadzącą do silnego spadku popytu;
nadmierne oprocentowanie lokat terminowych przez co tezauryzacja pieniądza staje się opłacalna;
spłatę zobowiązań kredytowych przy braku emisji pieniądza i wstrzymaniu akcji kredytowej.

Skutkami deflacji są:

zmniejszenie opłacalności produkcji (tylko w przypadku regulacji rynkowych uniemożliwiających obniżenie kosztów produkcji);
wzrost siły nabywczej pracującej części społeczeństwa;
konsumpcja i zamówienia przemysłu są odsuwane w czasie (w oczekiwaniu na niższe ceny), co napędza recesję.

Sposoby likwidacji deflacji:

emisja pieniędzy ożywiająca popyt - wyrównanie niedoboru pieniądza na rynku, który wywołał deflację;
obniżenie stóp procentowych, dzięki czemu inwestycje w realną gospodarkę stają się bardziej opłacalne od tezauryzacji pieniędzy;
ujemne oprocentowanie lokat terminowych jako opłata za „parkowanie” pieniądza (koncepcja niemieckiego ekonomisty Silvio Gesella);
roboty publiczne zmniejszające bezrobocie, prowadzące do odbudowania popytu poprzez wypłacanie pensji robotnikom (koncepcja Johna Maynarda Keynesa); negatywny podatek dochodowy (NIT) - dofinansowanie najniższej zarabiających (koncepcja Milтона Friedmana).

DYWERSYFIKACJA

- Różnicowanie składu portfela inwestycyjnego skutkujące **redukcją ryzyka specyficznego** (niesystematycznego) poszczególnych aktywów, a w konsekwencji spadkiem ryzyka i zmienności całego portfela. Istota dywersyfikacji sprowadza się do zakupu do portfela zróżnicowanych aktywów w nadziei, że ewentualne spadki wartości niektórych z nich zostaną zrekompensowane wzrostami wartości innych.
- Skuteczność dywersyfikacji portfela zależy zatem od stopnia powiązania zmian cen tworzących go aktywów (ich korelacji). Im jest on mniejszy, tym lepsze efekty daje dywersyfikacja. Najsilniejszą dywersyfikację osiąga się, gdy korelacja zmian cen aktywów jest **ujemna**, tj. gdy wzrostowi cen jednego aktywa towarzyszy spadek cen drugiego.
- Precyzyjne określenie korelacji przyszłych zmian cen aktywów w portfelu jest trudne głównie ze względu na fakt, że zmiany obserwowane historyczne nie muszą się powtarzać w przyszłości. Z tego względu często stosuje się uproszczone techniki dywersyfikacji, polegające na zakupie aktywów z różnych gałęzi gospodarki (np. akcje banków, telekomów, przedsiębiorstw budowlanych, kopalń itd.), aktywów z różnych segmentów rynku (np. akcji i obligacji), aktywów zróżnicowanych geograficznie (np. akcje z różnych państw) lub aktywów przedsiębiorstw małych i dużych.
- Zagadnienie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego zostało w formalny sposób opisane w ramach tzw. teorii portfelowej Markowitza. Wyższe stopy zwrotu z portfela inwestycyjnego zwykle wiążą się z koniecznością ponoszenia większego ryzyka. **Teoria Markowitza** pokazuje, jak wyznaczać portfele efektywne z punktu widzenia relacji oczekiwanej stopy zwrotu do ryzyka.

APRECJACJA

- **Wzrost wartości towaru lub dobra.** Termin używany szczególnie w odniesieniu do wzrostu wartości waluty krajowej względem waluty zagranicznej w systemie płynnych kursów walut (jest on regulowany przez rynek). Oznacza wzrost siły nabywczej danego pieniądza w rozliczeniach międzynarodowych. Aprecjacja pieniądza jest często konsekwencją deflacji. W systemie stałego kursu walutowego podniesienie wartości waluty krajowej nazywa się **rewaluacją**.
- Pozytywnym skutkiem aprecjacji jest wzrost siły nabywczej waluty krajowej, spadek kosztów obsługi zadłużenia zagranicznego oraz zmniejszenie presji inflacyjnej pod wpływem spadku cen dóbr importowanych. Negatywne skutki aprecjacji to osłabienie cenowej konkurencyjności eksportu oraz wzrost kosztów pracy w relacji do kosztów pracy za granicą.

Deprecjacja

- **Spadek wartości towaru lub dobra.** Termin używany w szczególności w odniesieniu do spadku wartości waluty krajowej względem waluty zagranicznej w systemie płynnych kursów walut (deprecjacja pieniądza). W systemie stałego kursu walutowego obniżanie wartości waluty krajowej nazywa się dewaluacją. Deprecjacja (dewaluacja) prowadzi do obniżenia siły nabywczej danego pieniądza w rozliczeniach międzynarodowych.
- Pozytywnymi skutkami deprecjacji są poprawienie konkurencyjności cenowej eksportu oraz obniżka kosztów pracy w relacji do kosztów pracy za granicą.
- Negatywne skutki deprecjacji to spadek siły nabywczej waluty krajowej, wzrost kosztów obsługi zadłużenia zagranicznego oraz zwiększenie presji inflacyjnej pod wpływem wzrostu cen dóbr importowanych.
- Termin jest używany również w odniesieniu do obniżenia wartości znaczenia dowolnej rzeczy, nie tylko dobra pieniężnego.

STOPA PROCENTOWA

- **Koszt kapitału** albo inaczej cena, jaka przysługuje posiadaczowi kapitału z racji udostępnienia go innym na określony czas. Koszt ten wyrażony jest zazwyczaj jako procent od pożyczonej sumy i mierzony jest w ujęciu rocznym.
- Mówiąc o stopach procentowych, można mieć na myśli wiele różnych cen. Przykładowo: stopy banku centralnego (w Polsce są to: stopa referencyjna, stopa lombardowa, stopa depozytowa oraz stopa redyskonta weksli – ich wysokość ustala Rada Polityki Pieniężnej), stopy rynkowe (tak określa się oprocentowanie kredytów i depozytów na rynku międzybankowym), czy też oprocentowanie kredytów i depozytów udzielanych albo przyjmowanych przez banki klientom albo od klientów spoza sektora bankowego. Najczęściej odnosi się do nominalnych stóp procentowych, tj. kosztu kapitału wyrażonego w bieżących jednostkach pieniężnych. Czasem posługuje się także pojęciem realnej stopy procentowej (tj. stopy nominalnej pomniejszonej o wartość inflacji) oraz efektywnej stopy procentowej (uwzględniającej częstotliwość naliczania odsetek oraz stopę podatku od zysków kapitałowych).
- Przy wyliczaniu oprocentowania kredytów i depozytów (ich stóp procentowych) banki posługują się stopą podstawową (lub bazową), której wartość ustalana jest indywidualnie w banku – na ogół w oparciu o stopy rynkowe.

Fundusz inwestycyjny

Forma wspólnego inwestowania polegająca na zbiorowym lokowaniu środków pieniężnych (w bardziej skomplikowanych rozwiązaniach możliwe są wpłaty w postaci np. papierów wartościowych) wpłaconych przez uczestników funduszu. Uczestnikami mogą być zarówno osoby indywidualne (osoby fizyczne), jak i osoby prawne (np. przedsiębiorstwa, miasta, gminy, związki wyznaniowe) oraz podmioty i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

AKCJA (UDZIAŁ), DYWIDENDA

- Papier wartościowy łączący w sobie prawa o charakterze majątkowym i niemajątkowym, wynikające z uczestnictwa akcjonariusza w spółce akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej. Także ogół praw i obowiązków akcjonariusza w spółce lub część kapitału akcyjnego.
- Do takich praw należą: możliwość uczestnictwa w walnym zgromadzeniu akcjonariuszy czy prawo do dywidendy.
- Dywidenda jest wynagrodzeniem pieniężnym wypłacanym z zysku spółki po zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie akcjonariuszy. Każda akcja (udział) przyznaje prawo do dywidendy w wielkości uchwalonej w przeliczeniu na jedną akcję. Dywidendy wypłacane są często z opóźnieniem względem dnia przyznania prawa do nich.

Dziękujemy za uwagę!
Zapraszamy na następny
moduł szkoleniowy

